

Franjo Francič: *In drugi*, Cankarjeva založba, Ljubljana 2001 (Zbirka Najst).

Pri novi Francičevi knjigi z naslovom *In drugi* gre za zbirko novel, ki gradijo in dograjujejo skupno zgodbo o odraščanju. Čeprav so ene napisane v prvi, druge pa v drugi osebi, jih povezuje enako živ in sočen jezik. Govorijo predvsem o težavah in travmah odraščanja, videnih v glavnem z zornega kota tistih, ki so jih sami doživeli. Ti o svojih prvih soočanjih z življenjem, vstopanju vanj in spopadu z njim pripovedujejo v pogovornem jeziku, s katerim se tudi upirajo konvencionalnemu in krutemu svetu odraslih, ki ga najpogosteje poosebljajo starši. Ta boj je navadno boj s samim seboj, čeprav gre pogosto za spopad z okolico in okoliščinami, ki jih obkrožajo, bodisi da jim ti želijo kaj slabega ali dobrega – in ta spopad se neredko konča slabo. To je boj s skrivnostjo lastnega bitja in človeka nasploh ter uganko življenja in sveta, v katerem so jim tuji tudi najbližji. Tisti, ki naj bi jih imeli radi, ljubezen pa se, prav tako kot v vsakdanjem življenju (če ga seveda lažno ne idealiziramo), pogosto sprevrže v sovraštvo. Mnogi poskusi premagovanja tovrstne tujosti so zaman, kot zelo nazorno in pretresljivo pokaže Francič. Kajti *in drugi* so vpleteni v nasilja prepolno življenjsko zgodbo, iz teme katere peljeta le pot hrepenenja po resnični ljubezni, po – v najboljšem pomenu besede – človeški bližini in toplini, ter upanje, da se bo to hrepenenje tudi uresničilo.

Drama bivanja se posebno zaostruje pri nezaželenem otroku. Prav o takem otroku piše Francič v daljši večdelni prozi s skupnim naslovom *Ubiti otroka*, s katero knjigo začenja. Jani, ki se je znašel med božanjem in udarci, skuša z *neartikuliranimi klici opozoriti nase*, posebno takrat, ko se vanj boleče zaseka – “ostrina robov sveta, podobe teme, občutja samote”. Ko mu ne uspe resnično pritegniti niti materine pozornosti, se v njem poleg občutja zapuščenosti razrašča strah, ki mu še otežuje komunikacijo in jo z napadi, s katerimi se kaže njegova bolezen, celo onemogoča. Zato si prizadeva zgraditi “svoj prvi obrambni zid”. Toda ni ščita pred materinim in lastnim gnusom do življenja. Mati, ki se s svojimi partnerji vse globlje pogreza v alkohol, se od njega (ki bi rad bil sam z njo) vse bolj oddaljuje, posebno ko na svet pride še en otrok, ki je zanj “malo pošastno bitje”, ki je “vdrlo v njegov svet”. V intimo z vseh strani ogroženega otoka sredi tujega, mrzlega in grozečega sveta. Ko je pred takim svetom, v katerega je dobesedno vržen kot v zverinjak, popolnoma onemel, začne celo pogrešati surovost in grobost. Življenje namreč nadaljuje v prehodnem domu, kjer se njegove muke stopnjujejo, to dvoje pa mu pomeni manjše zlo, kot biti večkrat odrinjen in ranjen s prezirom. Kljub temu, da je tudi lastno mater spoznal kot *neko drugo, tujo žensko*, jo pogreša. Toda njegovo življenje “je bilo v rokah drugih”. Lobotomija, s katero mati soglaša, grozi, da bo “mrtev in živ obenem” oziroma da bo ostala samo prazna lupina, ko bodo v njem ubili otroka in v njegovem srcu in očeh veselje.

Grožnjo podobne pošastne praznine čutijo tudi drugi liki, predvsem najstniki, kot je tisti v noveli *Najst*, ki pripoveduje svojo življenjsko zgodbo. Ki "ima včasih dost vsega" in je prepričan, "da je treba it kontra, vedno, da bi tako živel, kot živi čreda, to pa ne, nima smisla". Pri tem se iskanje smisla življenja prej ali slej pokaže kot nesmiselno in postaja edina sprejemljiva ugotovitev, "da ni treba iskati ne vem kakšnega smisla, treba je sprejeti stvari takšne, kot so". Da so čudeži mogoči, pa potrjuje ljubezen, ki ji, tako kot na koncu te novele, uspe vdihniti smisel nesmiselnemu življenju. Tudi takrat, ko je to *manj kot nič*, kot v istoimenski noveli, ki govori o tistih, ki so prepuščeni ulici in so prepričani, da se je treba boriti, če hočeš preživeti. Enako velja za *grajske bike*, kot se imenujejo tisti *otroci brez otroštva*, ki so se zaradi socialnih in družinskih okoliščin v času, ko so čakali, da *čimprej odrastejo*, znašli v ustanovah, iz katerih "ni bilo druge poti kot strmo navzdol". Če jih seveda s seznama tragičnih usod ne reši svetloba ohranjenih sanj in ljubezni, ki jim je bila do takrat neznana. Knjiga se konča s *Pismom svobodi*, piše pa ga tisti, ki priznava, da "življenja nič ne razume", in se sprašuje, "zakaj ne bi smel biti drugačen". In prav kot drugačen se je znašel na drugi strani vrat, ki naj bi ločevala norce od normalnih, če razlika, razen drugačnosti, med njimi sploh obstaja.

Frančičeva knjiga *In drugi* ni samo za najstnike, saj na več ravneh korendira z njegovo dosedanjo prozo, ki je ves čas v neposrednem stiku z resničnim življenjem. Bolj obrobni, kakršnega živi veliko ljudi, ki doživljajo več neprijetnega kot prijetnega. Ki se morajo najpogosteje bojevati za golo preživetje, šele potem za samouresničenje in socialno uveljavitev. Zato se bralec ob branju Frančičeve in podobne proze (ne da bi se preveč spuščal v psihologiziranje) lahko sprašuje, ali ni tudi pisanje podobno bojevanje. In hkrati terapevtsko dejanje, s katerim se pisatelj, ki neredko skuša ohraniti otroško ali mladostniško občutljivost, ne le ustvarjalno, temveč tudi človeško samouresničuje in socialno uveljavlja. Seveda sorazmerno z vrednotami svojega dela in položaju, ki ga imata pisatelj in knjiga v sodobni družbi – žal sta potisnjena na obrobje.

Denis Poniž: Slovenska lirika 1950-2000, Slovenska matica, Ljubljana, 2001.

Literarni zgodovinar, teatrolog, esejist, literarni kritik, pesnik in dramatik Denis Poniž se je lotil težavne in odgovorne naloge: branja, razumevanja, tolmačenja in vrednotenja ter tipologije in periodizacije pol stoletja slovenskega lirskega pesništva. Pri tem upošteva liriko, ki so jo ustvarili slovenski pesniki v domovini, zamejstvu in zdomstvu v tem zagotovo najbolj produktivnem obdobju, zaznamovanem z različnimi usmeritvami oziroma pesniškimi avtopoetikami.